

Serdar Korucu: Diyanet İşleri'nin “Sinagog” ve “Kilise” Camileri

Posted on 17/07/2017

Mardin’de çok sayıda Süryani kilise ve manastırın Hazine’ye devredilmesi ve Diyanet İşleri Başkanlığı’na tahsis edilmesinin ardından gözler kurumun başındaki isim Prof. Mehmet Görmez’e çevrildi. Diyanet’e verilen tahsis kararının geri çekilmesi sonrasında kameralar karşısına geçen Görmez, 6 Temmuz’daki açıklamasında “Başkasına ait olan bir mülkiyeti gasp etmek İslam’ın reddettiği bir husustur” dedi ve ekledi: “Bu ülkede yaşayan herhangi bir dini azınlığın mabedini, toprağını, mülkiyetini Diyanet olarak kabul etmeyiz. Başkasına ait mülkiyeti gasp etmek İslam’ın reddettiği bir husustur.”

Halbuki sadece Osmanlı İmparatorluğu döneminde değil, Cumhuriyet Türkiye’sinde Diyanet İşleri Başkanlığı 3 Mart 1924’te kurulduktan sonra da ülkenin dört bir yanındaki sinagog ve kiliseler camiye çevrildi. Ve bugün hala kullanımda.

Cumhuriyet dönemi içerisinde camiye çevrilen en ünlü sinagog Çorlu’da bulunuyor. Yüzlerce yıl Yahudi nüfusun yaşadığı bölgedeki sinagogun dönüşümü 1970’li yıllarda gerçekleşti. 2003 yılında Şalom gazetesi için bir grup Türkiye Yahudi toplumu gençlerinin hazırladığı “Mozaığın Kayıp Parçası: Trakya Yahudileri” yazı dizisinde Çorlulu komşuları o günleri şöyle anlatıyor: “(Yahudiler) Giderken havrayı bağışladılar, ancak camii yapmak şartıyla.” Bu ne kadar “gönüllü” bir karardı bilinmez ama kesin olan Çorlu Yahudilerinin kendilerine bölgede gelecek görememiş, sinagoglarının da camiye dönüşmüş olduğu...

Kiliselerin camiye dönüşme sürecinin Cumhuriyet’te gerçekleştiği yerlerin başını ağırlıklı olarak Doğu ve Güneydoğu Anadolu çekiyor. Mesela Urfa’nın merkezinde yer alan, bugün Fırfırlı Camii, Selahaddin Eyyubi Camii ve Circis Peygamber Camii adları ile anılan yapılar

Cumhuriyet dönemine kadar kilise olarak gelip kimliği değiştirilen ibadethanelerden birkaçı sadece.

Circis Peygamber Camii olarak bilinen yapının aslı Süryani kilisesi. Bugün bile hala içinde iki kitabe bulunuyor. Biri Süryanice, diğeri ise Arapça. Kitabelere göre kilisenin inşası Süryani halkının katılımı ile birlikte 1844 yılının Temmuz ayında tamamlanmış. Camiye dönüşümü ise 1965 yılında.

Fırfırlı Camii de yaklaşık 100 yıl önce bir kiliseydi. Adı da Surp Arakelots. 1850’li yıllarda bölgede inşa edilerek Protestan Ermenilere ait ilk ibadethane olma özelliğini taşıyan kilise soykırım yıllarında Türk yetimhanesinin deposu olarak kullanıldı. Camiye çevrildiği yıla mihrabın üzerindeki kitabeğe göre 1956.

Selahaddin Eyyubi Camii’nin Ermeni Soykırımı öncesindeki adı Surp Asdvadzadzin’di. Rivayete göre kurucusu havari Tateos, inşa edense V. Apkar’dı. Yani Hıristiyanlığın ilk dönemlerine aitti. Surp Asdvadzadzin yıllar boyu zarar gördü, yıkıldı ama her seferinde tamir edildi, yeniden yapıldı. Soykırım öncesinde 1895 katliamında da zarar gören yapı, bir yıl içinde yenilendi ancak Büyük Felaket yıllarında ahır olarak kullanıldı. Cumhuriyet döneminde uzun yıllar harap durumda kalan ve bir ara elektrik santrali olarak kullanılan kilise, 28 Mayıs 1993’te onarımı yapıp cami olarak ibadete açıldı.

Geçmişte adı Surp Asdvadzadzin olup Cumhuriyet döneminde camiye çevrilen bir başka kilise ise Antep’te. Ermeni Soykırımı sonrasındaki dönemde önce cezaevine çevrilen 1988’deyse “Kurtuluş Camii” adıyla kimliği değiştirilen yapı son dönemde gördüğü restorasyon sonrası yeniden yaklaşık bir ay önce ibadete açıldı. Ve işin ilginç yanı açılışa katılanlar arasında Diyanet İşleri Başkanı Mehmet Görmez de vardı. Son olarak “Bu ülkede yaşayan herhangi bir dini azınlığın mabedini, toprağını, mülkiyetini Diyanet olarak kabul etmeyiz” diyen Görmez o açılışa şöyle diyordu:“Nerede bir mabet ve onun etrafında ecdadımızın eserleri varsa, onların ayağa kalktığını görmek bize mutluluk veriyor.” Açılışı

yapılan bir Osmanlı camisiymiş gibi...

Kaynak: bianet.org